

מעלת האדם נקבעת לפי יחסו לתורה

1. משנה יד. ארבע מדות בהולכי לבית המדרש.

הולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו.

עושה ואינו הולך, שכר מעשה בידו.

הולך ועושה - חסיד.

לא הולך ולא עושה - רשע:

2. רע"ב

הולך ואינו עושה - הולך לביה"מ לשמוע ואינו שונה. ולומד ולא מבין:

עושה ואינו הולך - לומד ושונה בבית המדרש שבביתו:

3. תפארת ישראל

בית המדרש - ... הוא המקום שמלמדין לעם בדרוש בתוכחות מוסר, האמונות והדעות ודרך ארץ ואופן עשיית המצות,

הולך ואינו עושה - לא שבמזיד עובר על דבריהם, דא"כ רשע הוא, אלא ר"ל שאין כח בידו לכבוש יצרו בשעת מעשה:

שכר הליכה בידו - דעכ"פ נכסף לשמוע דברי אלהים חיים, ואולי באורך הזמן, יעשה שמיעתו בנפשו רשם שיכבש יצרו, דתלמוד מביא לידי מעשה

עושה ואינו הולך - שכובש יצרו לעשות כפי המצווה בתורה ובדרך ארץ, אבל חושב שא"צ לדברי החכמים ותוכחותיהם:

שכר מעשה בידו - אבל עכ"פ הפסיד הרווחת ההליכה, דאילו היה הולך היה עושה יותר, כמ"ש הולך את חכמים יחכם:

הולך ועושה - אעפ"י שתלמודו בידו ויודע מה ראוי לעשות, ואעפ"כ הולך לשמוע דברי מוסר, למען לחזק נפשו בדרך ה':

לא הולך ולא עושה - שיודע שהוא חסר דעת ואעפ"כ לא יאהב לץ הוכח לו אל חכמים לא ילך

4. ברוך אתה ד' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה.

הצווי האלהי עומד הוא, ביחש לקשורנו עם התורה, למעלה מגדר של למוד והבנה בעלמא, שיש דוגמא להם בכל ידיעה של איזה מין חכמה בעולם. אבל הצווי הזה בא מצד החיים האמתיים, שהם הם הנם עצמותה של תורה, ושבהעסק שאנו מתעסקים בדברי תורה הרי יש לנו קשר עם המקוריות של החיים, שזהו ענין נעלה יותר ויותר מכל ערך של תלמוד, שמשתקף רק ע"פ הקשר של המדע ושל ההבנה, שהם יכולים רק להזריח איזה אור רוחני על הנפש המתעסקת במדע, אבל לא יוכלו להנחיל מדת חיים מקורית, שהיא באה רק עם סגולתה של תורה, תורת ד' תמימה המשיבת נפש, שהיא מאשרת את האדם בתכונה של המגע הרוחני, שיש

לנשמה עם שפעת חיי האמת, שמונחת היא בסגולתה של תורה, שמתעטר בה ועל ידה כל מי שיש לו עסק עם התורה. ובשביל כך בא הבטוי של הברכה : לעסוק בדברי תורה.

5. אורו של בית המדרש - שיחת אבות מאת הרב יצחק דדון ממקורות הרב קוק ובית מדרשו

הולכי לבית המדרש

אמרו חז"ל במסכת שבת (פג:) לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה, עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה. ואמר רבי יונתן, לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה, שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באוהל", אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה.

מבאר מרן הראי"ה קוק זצ"ל (עין איה שבת שם אות ה-ו), שאל לו לאדם לחשוב רק בצורה כמותית, שיש מכסה של שעות שעליו למלא בבית המדרש, והיא תספק את צרכיו הרוחניים. לא כן, כל שעה שמזדמנת לו, יכולה להיות גורלית ומכרעת בחייו, שכן ישנן הארות שכליות וברקים כאלה (עפ"י לשון המורה נבוכים שרוח הקודש מופיע כברק בלילה) שאינם מתראים כי אם לעיתים מזומנות, הברקים וההארות הללו, הינן תולדות השקידה התדירית בתורה, בשעה אחת, פתאום יבריק והאור הרוחני יתגלה בה, והאור הרוחני הזה, לא ימצא בשעה אחרת. וכשם שדנו חכמים במשנה זו שלא נתגלה טעמה, שנים רבות, ולא הוברק טעמה, פתאום בא והבריק טעמה בשעה אחת כשבא רבי חנינא בן עקביא, וזה בודאי תוצאה של השקידה הקודמת של שנים רבות שנשנית משנה זו. אדם כזה שאינו מונע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת, יזכה בודאי להארה ולהבקרה עליונה כזו.

זאת ועוד בא והוסיף רבי יונתן, שלא ימנע אפילו שעה אחת מבית המדרש ודברי תורה אפילו בשעת המיתה, כי המוסר הרגיל השולט בעולם ובאדם, הוא מותאם לתיקון החיים החברתיים והמדיניים, שילך האדם בדרך טובה ולא רעה, לתכלית

הכלל. השקפה מוסרית זו מיוסדת רק על החיים הזמניים, כל זמן שיש לאדם קישור עם החיים יש ערך להשקפת מוסר זו. אמנם תכלית התורה, שכוללת גם את ההשקפה המוסרית הפשוטה שהזכרנו, היא לתקן את חיי החברה וגם את הפרטים, שחיייהם יהיו מושתתים ונטועים לחיי עולם. ולכן אין הבדל בין הזמן שאדם מקושר לחיים החברתיים, לבין הרגע האחרון שעליו להפרד מהחיים החברתיים ולעלות אל החיים הנצחיים. בית המדרש, המבטא את תיקון חיי החברה, זה הזמן בהיותו קשור לחיים החברתיים, ושעת המיתה, שאז מנותק מחיים אלו, בשניהם התורה פועלת תיקון נצחי.